

Kraków, 11.10.2022 r.

Wojciech Fatuła
Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej
Uniwersytet Jagielloński

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Władimira Miakiszewa
Новояз в теории Оруэлла и советской действительности. Сравнительный анализ
(Nowomowa w teorii Orwella i rzeczywistości radzieckiej. Studium porównawcze)

AUTOREFERAT

I. Wprowadzenie

Wszechwładza języka – bardzo efektywnej broni w rękach państwa dążącego do wychowania człowieka w nurcie panującej ideologii – znalazła potwierdzenie w historii wielu krajów totalitarnych. Wśród nich był Związek Radziecki, stanowiący „wzorzec do naśladowania” dla państw o ustroju socjalistycznym, faszystowskie Niemcy i Włochy Mussoliniego, maoistowskie Chiny, Kambodża pod rządami Czerwonych Khmerów, Kuba pod przywództwem Fidela Kastro, Rumunia czasów Ceaușescu, czy mniej długowieczne państwa dyktatorskich reżimów w Ameryce Łacińskiej, Azji i Afryce. Jednak najbardziej znanym językiem społeczeństwa totalitarnego jest stworzony przez pisarza Georga Orwella „newspeak” – język wykreowany przez partię rządzącą Oceanią w celu ograniczenia swobody myślenia i umożliwienia społeczeństwu wyrażania wyłącznie tych myśli, które narzucali zwolennicy angosocu (angielskiego socjalizmu).

Ponadczasowe znaczenie tej antyutopii Orwella polega na tym, że w powieści „Rok 1984” autor niezwykle dokładnie przedstawił działania władzy, ukierunkowane na wychowanie obywateli w duchu ideologii państwowej, obnażył mechanizmy logokracji – władzy języka i dogłębnie scharakteryzował system nowomowy.

Spostrzegawczość i przenikliwość Orwella w pełni potwierdziła radziecka praktyka, chociaż wariant sowieckiej nowomowy różnił się nieco od opisanego w książce: język totalitaryzmu, istniejący w ZSRR na przestrzeni 70 lat, nie stał w miejscu, podlegał licznym modyfikacjom.

Dotychczas językoznawcy nie wypracowali jednego stanowiska, opisującego istotę języka władzy. W literaturze naukowej nowomowa kwalifikowana jest jako oddzielny język, subjęzyk lub jako styl językowy. Wśród badaczy twierdzących, iż nowomowa to samodzielny język, nieposiadający, co prawda, jeszcze opracowanej gramatyki i „swojego” leksykonu, wymienić należy rosyjskiego uczonego M. A. Krongauza. Z jego stanowiskiem jednak nie zgadza się inny moskiewski językoznawca E. I. Chan-Pira, który uważa, że nowomowa właśnie z braku systemu fonetycznego i gramatycznego nie może być nazwana językiem, lecz jest tylko systemem leksyko-semantycznym, socjolektem, żargonem. Wcześniej R. Menskij – rosyjski emigracyjny badacz języka – także uznawał nowomowę za żargon, wydzielając przy tym jego dwie odmiany: żargon radziecki i żargon partyjny. Z kolei główny autorytet lingwistyki polskiej w dziedzinie nowomowy Michał Głowiński proponuje dla jej określenia termin „quazi-język”. W rezultacie obserwacji nad sytuacją językową w Polsce uczony doszedł do wniosku, że nowomowa narodziła się w publicystyce politycznej i dlatego nabyła cech stylu funkcjonalnego. Jednak wkrótce zdołała ona podporządkować sobie inne sfery języka, a przenikając w różne dziedziny życia społecznego (w tym także kultury), stała się uniwersalnym środkiem komunikacji. Z racji tego, że nowomowa była również określana jako oficjalny język upolitycznionych gazet, inni badacze – tacy jak S. G. Szyszkina, J. Sambor czy S. Balbus – postulowali nazywać ją nowym stylem publicystycznym.

Już przedstawione wyżej różnice w próbach określenia istoty języka władzy pokazują, jak wielowymiarowym i wieloaspektowym zjawiskiem jest nowomowa.

2. Cel badań

Podstawowym celem rozprawy doktorskiej była analiza porównawcza dwóch modeli nowomowy: opisaney przez George`a Orwella w powieści „Rok 1984” oraz funkcjonującej w rzeczywistości w Kraju Rad. Oprócz tego w dysertacji podjęto również próbę odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu koncepcja newspeak`a była wytworem pisarskiego fenomenu George`a Orwella, a w jakim rezultatem zebranych informacji o specyfice języków propagandy w ówczesnych państwach totalitarnych. Każdy z analizowanych obiektów – i newspeak, i nowomowa – otrzymał przy opisie osobną perspektywę badawczą: dla newspeak`a było to wyjawienie możliwych źródeł orwellowskiej koncepcji; dla nowomowy ZSRR – pokaz ewolucji na podstawie porównania jej stanu w trzech okresach czasowych: leninowskim, stalinowskim i breżniewowskim.

3. Materiał badawczy

Jako materiał do badań newspeak`a posłużył tekst powieści Georga Orwella, w szczególności aneks „Zasady nowomowy”, w którym autor opisał mechanizmy i normy języka stworzonego w celu oddziaływania ideologicznego na obywateli Oceanii.

Dla przedstawienia cech drugiego obiektu analizy – języka totalitaryzmu w ZSRR, a także wspomnianej dynamiki przemian nowomowy radzieckiej wykorzystano publikacje gazety „Prawda” (ros. „Правда”), pochodzące z numerów z lat 1924, 1937 i 1970-71. Jak wiadomo, „Prawda” – główna gazeta w kraju – była organem prasowym Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego i pełniła tym samym szczególną rolę w szerzeniu propagandy komunistycznej.

Należy podkreślić, iż zestawienie newspeak`a i sowieckiej nowomowy – tak różnych i jednocześnie najbardziej znanych, a przy tym wzorcowych w teorii i praktyce modeli języka totalitarnego – dało możliwość przyjrzenia się mechanizmom każdego upolitycznionego języka, a także pozwoliło określić jego cechy szczególne oraz wyjawic prymarne i drugorzędne właściwości.

4. Metodologia

W pracy przyjęto metodologię analizy porównawczej, polegającej na zestawieniu różnych modeli nowomowy. Zastosowanie tego typu podejścia dało możliwość pokazać podobieństwa i różnice nie tylko pomiędzy angielskim newspeak`iem i sowiecką wersją języka władzy, lecz także skonfrontować cechy orwellowskiego modelu z cechami innych podobnych zjawisk językowych: niemieckim LTI (Lingua Tertii Imperii – Język Trzeciej Rzeszy), Basic English i esperanto. Dążenie do wielostronnego przedstawienia nowomowy w jej teoretycznym (opisanym w powieści) i praktycznym wariacie przesądziło o konieczności kompleksowej analizy z wykorzystaniem informacji o charakterze historycznym, politologicznym i biograficznym.

5. Struktura rozprawy

Dysertacja liczy 236 stron i składa się ze wstępu, dwóch rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz streszczenia w języku polskim i angielskim.

We *Wstępie* (*Введение*) przedstawiono ogólny zarys poglądów na istotę języka władzy w państwie totalitarnym, funkcje nowomowy i jej cechy charakterystyczne. Dotychczasowe badania języka podporządkowanego ideologii państwowej nie przyczyniły się

do wypracowania jednego stanowiska określającego jego istotę. Dlatego też w dalszej części rozprawy zwięźle zaprezentowano historię obserwacji nad językami społeczeństw totalitarnych ze szczególnym uwzględnieniem prac rosyjskich (radzieckich i emigranckich) oraz polskich uczonych. Jako pierwsi na fenomen języka władzy zwrócili uwagę rosyjscy lingwiści, mający okazję naocznie obserwować rodzące się zmiany w języku okresu porewolucyjnego. W tej części dysertacji przywołano stanowiska takich znakomitych badaczy nowomowy jak A. Sieliszczew i J. Poliwanow. Ich obserwacje nie wychodziły poza ramy lingwistycznych interpretacji zjawiska. Bardzo umiarkowana krytyka języka władzy, jeśli w ogóle się pojawiała, była wywołana dążeniem do poprawy kultury mowy w młodym państwie radzieckim. Jednak i w takich powściągliwych poglądach władza doszukała się niebezpieczeństwa, co doprowadziło do zastosowania wobec uczonych represji. W późniejszym okresie przez długie lata sowieckie językoznawstwo nie mogło podejmować badań języka zdeformowanego przez ideologię. Publikacje radzieckich uczonych okresu stalinowskiego, jeśli w ogóle dotyczyły zmian w języku, to w głównej mierze poruszały problematykę metamorfoz leksykalnych i innowacji w nazwach własnych. Taki stan rzeczy, a więc zakaz badania języka upolitycznionego trwał aż do Pieriestrojki. Zupełnie inny kierunek prac badawczych obrali uczeni, żyjący na emigracji. Opuszczając komunistyczną Rosję, emigranci zabrali ze sobą czysty język i nieskażoną kulturę. Ci użytkownicy języka niezmiennego przez ideologię wnikliwie obserwowali zachodzące przemiany w ich byłej już ojczyźnie i dlatego mogli obiektywnie ocenić powstałe w języku „nowości”, wprowadzane przez władzę radziecką. I chociaż autorzy prac powstałych na emigracji nie byli uznanymi lingwistami, to jednak mogli – w odróżnieniu od pozostających w ZSRR badaczy – mówić prawdę o nowomowie, a w przeciwieństwie do zachodnich językoznawców posiadali dokładniejszą informację o tym języku.

Jak wynika z przedstawionej wyżej sytuacji, nowomowa przez długi czas znajdowała się na dalekiej peryferii uwagi naukowej. Ożywienie zainteresowania się nią pod wieloma względami zależało od możliwości wolnej wypowiedzi bezpośrednich znawców tematu. Wśród krajów, w których badacze doświadczali „dobrodziejstw” totalitaryzmu, pierwsze symptomy pewnego rodzaju odwilży, zrzućcia niepisanego zakazu na analizę języka jako narzędzia propagandy pojawiły się w Polsce. W 1979 roku warszawskie wydawnictwo NOWA opublikowało materiały z nieoficjalnego seminarium o nazwie „Język propagandy”. Naukowcy, biorący udział w spotkaniu, doszli do wniosku, iż polski model języka władzy, konstruowany według sowieckich wzorców, nabył wszystkich cech języka totalitarnego. W styczniu 1981 r. roku pod egidą niezależnego związku zawodowego „Solidarność”

i Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie odbyła się konferencja, poświęcona problemom współczesnego języka polskiego, w której wybitni polscy językoznawcy szczegółowo opisali charakter rodzimej nowomowy. W ZSRR tabu na dyskusję o języku motywowanym ideologicznie było zniesione później – po upadku Związku Radzieckiego.

Obecnie nie tylko w Rosji i Polsce, ale i w wielu innych krajach obserwowany jest wzrost zainteresowania nowomową, odgrywającą przecież w dalszym ciągu ważne miejsce w języku polityków i mediów.

Pierwszy rozdział rozprawy doktorskiej – *Źródła orwellowskiej koncepcji newspeak`a (Источники оруэлловской концепции новояза)* – był poświęcony prezentacji źródeł, które stały się podstawą do stworzenia języka władzy Oceanii. Ta część pracy składa się z sześciu podrozdziałów. W pierwszym *Światopoglądowa pozycja Orwella (Мировоззренческая позиция Оруэлла)* omówiona została życiowa pozycja pisarza, który, jak wiadomo, określał siebie jako socjalistę, ale socjalistę antyradzieckiego i antyfaszystowskiego. Analiza artykułów, esejów oraz reportaży pisarza pozwoliła poznać i opisać jego poglądy na szerzący się totalitaryzm i na rolę języka propagandowego w umacnianiu się reżimów totalitarnych.

Rozpatrzenie źródeł orwellowskiej koncepcji nowomowy rozpoczyna drugi podrozdział. W części zatytułowanej *Związek z Basic English i propagandową maszyną BBC (Знакомство с бейсик-инглиш и пропагандисткой машиной Би-би-си)* omówiono pracę Orwella w brytyjskiej stacji radiowej, gdzie zgłębił on mechanizmy prania mózgow i zapoznał się z systemem Basic English – uproszczonym wariantem języka angielskiego, co w konsekwencji znalazło odzwierciedlenie w stworzonym później newspeak`u.

W trzecim podrozdziale – *Rosyjski wkład do koncepcji nowomowy (Русская (советская) „составляющая” в концепции новояза)* – w kręgu źródeł, pozwalających Orwellowi rozszerzyć swoją wiedzę o totalitaryzmie i obsługującym ten reżim języku, znalazły się: osobiste kontakty z ludźmi, znającymi realia Rosji radzieckiej (w tym z Józefem Czapskim – więźniem stalinowskich łagrów); znajomość literatury, opisującej radziecką rzeczywistość, a także zapoznanie się z powieścią „My” Jewgienija Zamiatina, która stała się bodźcem do napisania antyutopii „Rok 1984”.

W czwartym podrozdziale *Niemieckie źródła orwellowskiej koncepcji nowomowy (Немецкие источники оруэлловской концепции „новояза”)* zwrócono uwagę na to, że pomimo oczywistego uwzględnienia przez Orwella praktyk faszystowskiego totalitaryzmu, jednym z ważniejszych źródeł newspeak`a mogły być wiadomości o lingwistycznych cechach języka władzy, zaczerpnięte przez pisarza z książki Wiktora Klemperera „LTI. Notatnik

filologa” (niem. „LTI. Notizbuch eines Philologen”). Obserwacje niemieckiego filologa i językoznawcy znalazły, jak starałem się pokazać, odzwierciedlenie w opisie newspeak`a, przedstawionym w *Aneksie* do powieści „Rok 1984”.

W piątym podrozdziale w charakterze kolejnego źródła orwellowskiego modelu języka władzy rozpatrzono esperanto. Jednak już samo sformułowanie tytułu tej części pracy *Język międzynarodowy i jego «echa» w newspeak`u* (*Международный язык и его «отголоски» в новоязе Оруэлла*) podkreśla, że do kręgu głównych źródeł nowomowy Oceanii ten modny wtedy międzynarodowy język nie należy. Mimo iż był on szeroko popularyzowany w pierwszej połowie XX wieku i, co ciekawe, kultywowany w rodzinnym kręgu Orwella, został „odtworzony”, jak się zdaje, w newspeak`u w jednej z głównych swoich właściwości – jako język z uproszczoną gramatyką.

Każde z wydzielonych źródeł wniosło coś swojego do orwellowskiej koncepcji newspeak`a. Rezultaty zestawienia trzech przedstawionych w tym rozdziale systemów językowych zawiera ostatni podrozdział *Porównanie cech lingwistycznych newspeak`a, LTI i esperanto* (*Сравнение лингвистических характеристик newspeak`a, LTI и эсперанто*), w którym ukazane zostały podobieństwa i różnice między nimi.

Drugi rozdział rozprawy – *Radziecka nowomowa i jej właściwości w porównaniu z newspeak`iem* (*Советский новояз в его основных характеристиках в сравнении с newspeak`ом*) – składa się z czterech podrozdziałów, poprzedzonych przeglądem określeń terminologicznych języka władzy w ZSRR oraz krótkim przedstawieniem materiału empirycznego – ogólną charakterystyką gazety „Prawda” i wybranych do analizy numerów dziennika, rejestrujących stan radzieckiej nowomowy w każdym z trzech badanych okresów.

Pierwszy podrozdział *Cechy wspólne języka władzy w orwellowskiej Oceanii i ZSRR* (*Общие особенности языка власти в оруэлловской Океании и СССР*) obejmuje dwanaście części, zawierających analizę cech, łączących newspeak z radziecką nowomową. Wśród nich znalazły się: minimalizacja zasobu słownikowego; usunięcie leksyki, której znaczenia były związane z poprzednim ustrojem społecznym; polityzacja leksyki neutralnej; występowanie ideologizmów; eufemizacja; obecność fantomów leksykalnych; górnolotny patetyczny styl; aktywizacja użycia sloganów; wykorzystanie sztanc językowych; używanie leksyki oceniającej; skłonność do tworzenia neologizmów i okazjonalizmów; częste występowanie abrewiacji jako sposobu tworzenia nowych wyrazów.

W drugim i trzecim podrozdziale przedstawiono cechy języka społeczeństwa totalitarnego właściwe dla radzieckiej nowomowy, lecz niewykorzystane przez Orwella, i odwrotnie, mające odzwierciedlenie w języku Oceanii, ale niezastosowane w radzieckiej

praktyce. Wśród wyłącznych cech języka Związku Radzieckiego były odnotowane i rozpatrzone: tworzenie ideologicznie zabarwionych nazw własnych i wykorzystanie „ironicznego cudzysłowu”. Z kolei uproszczenie zasad gramatyki, przypisane przez Orwella newspeak’owi i stanowiące istotę jego struktury, nie dotyczyło radzieckiego systemu języka władzy.

W ostatnim podrozdziale *Zestawienie lingwistycznych właściwości newspeak’a i radzieckiej nowomowy (Сводные данные лингвистических характеристик newspeak’a и новояза)* zaprezentowano podobieństwa i różnice pomiędzy badanymi modelami języków ustroju totalitarnego.

Zakończenie (Заключение) zawiera podsumowanie rozważań oraz konkluzje, wynikające z dokonanej analizy.

6. Wyniki przeprowadzonych badań i wnioski

Zaprezentowany w *Pierwszym rozdziale* przegląd źródeł orwellowskiej koncepcji nowomowy wykazał stosunkowo szerokie spektrum czynników, które w różnym stopniu przyczyniły się uchwycenia cech języka podporządkowanego władzy. Obserwacje wydarzeń w Związku Radzieckim i faszystowskich Niemczech dały autorowi możliwość dokładnej analizy natury totalitaryzmu i jego niszczącej siły oddziaływania na społeczeństwo. Program Basic English pomógł zrozumieć zasady działania propagandy. Osobiste kontakty pisarza z rosyjskimi emigrantami i ludźmi bezpośrednio znającymi realia ZSRR pozwoliły Orwellowi usystematyzować posiadaną wiedzę o życiu w państwie, w którym o wszystkim decyduje jedna partia. Lektura antyutopii „My” Jewgienija Zamiatina stała się jednocześnie impulsem do napisania powieści „Rok 1984” i punktem orientacyjnym w procesie pracy nad książką. Profesjonalna analiza filologiczna języka państwa nazistowskiego, opisana przez Wiktora Klemperera, pomogła Orwellowi zrozumieć ściśle lingwistyczne cechy mowy, wykorzystywanej w służbie władzy. Główne atrybuty sztucznych języków – Basic English i esperanto – były uwzględnione przez pisarza do odtworzenia takich cech newspeak’a jak minimalizacja zasobu leksykalnego i uproszczenie zasad gramatyki.

Omówione w pierwszym rozdziale źródła sprzyjały Orwellowi w opisanu języka Oceanii, wzorującemu się na istniejących „żywych” wariantach nowomowy, a także na takich sztucznych językowych twórcach jak Basic English i esperanto. Zaprezentowana więc przez Orwella koncepcja newspeak’a wcale nie była wyłącznie ani wytworem jego pisarskiej fantazji, ani rezultatem jego wyjątkowej dalekowzroczności. Czytelnikowi powieści „Rok 1984” zostały przedstawione wyniki obserwacji autora nad wydarzeniami zachodzącymi

w ówczesnym świecie. Nie mniej ważne okazały się osobiste doświadczenia zarówno samego pisarza, jak i ludzi, których spotkał w życiu. W swojej wizji Orwell wykorzystał także rezultaty prac poprzedników – uczonych i pisarzy, rozumiejących istotę języka totalitarnego. Zapoznanie się Orwella ze sztucznie stworzonymi wtedy językami sprzyjało zrozumieniu i wykorzystaniu zasad planowego formowania języka.

Analiza porównawcza newspeak`a i radzieckiej nowomowy uwidoczniła, iż języki te są bardzo podobne w swoich parametrach. Przedstawione niżej cechy wspólne obu wariantów upolitycznionego języka w dysertacji zostały opatrzone krótkim omówieniem i przykładami wyekscerpowanymi z gazety „Prawda”:

- minimalizacja zasobu słownikowego. W celu zademonstrowania działania tego procesu w radzieckiej nowomowie wydzielono 10 leksemów, najczęściej obserwowanych na pierwszych stronach wybranych do analizy numerów gazet: *совет/советский, партия/компартия/КПСС, союз, рабочий, коммунизм, Революция (+ Октябрь), Ленин, комитет/ЦК, красный/Красная Армия, полит-*. Częstotliwość występowania wymienionych leksemów w 6 numerach „Prawdy” to około 1100 przypadków.
- usunięcie leksyki, której znaczenia były związane z poprzednim ustrojem społecznym. W swoim dążeniu do oderwania społeczeństwa od realiów poprzedniej epoki władza raczej unikała posługiwania się leksyką, nawiązującą do carskiej rzeczywistości: *отставные купцы, помещики, дворяне, дамы, староста, божий суд, барыня*. Na stronach partyjnej gazety wymienione przykłady występowały rzadko, przy czym zawsze posiadały pejoratywne zabarwienie.
- polityzacja neutralnej leksyki. Materiał „Prawdy” odzwierciedla upolitycznienie wyrazów i wyrażeń, przy czym ten proces był najbardziej widoczny w okresie rządów Lenina. Wówczas w nowych realiach totalitarnego państwa nabrały upolitycznionego znaczenia m. in. pojęcia *бюро, вожатый, смычка, совет, кадры, команда, масса, беседа, бригада, коллектив*.
- znaczący wzrost liczby ideologizmów – swoistych werbalnych symboli ideologicznych, politycznych i społecznych: *заветы Ильича, мировая революция, диктатура пролетариата, плановое хозяйство, колхозы и совхозы, трудовой коллектив*.
- wykorzystanie eufemizmów czyli wyrażeń, którymi posługiwała się władza, aby zamienić nimi słowa, mogące przywoływać negatywne konotacje. W języku ustroju

totalitarnego eufemizmu pełniły rolę kamuflażu, pomagającego skryć niewygodną dla rządzących informację: *начало победоносной борьбы хозяйственными мерами с частным капиталом, военные меры, очистить* (aresztować), *ликвидация группы* (zabójstwo), *перестали биться сердца* (o śmierci radzieckich kosmonautów).

- obecność fantomów – słów i wyrażeń niosących często zupełnie przeciwne znaczenie niż to, co określały: *Сталинская конституция – основа нашей жизни и счастья; партия говорит народу правду; Россия сейчас самая свободная, самая передовая страна в мире; братское содружество народов.*
- wykorzystanie górnolotnego stylu patetycznego, związanego z emocjonalno-ekspresywną funkcją wypowiedzi; częste użycie wzniosłej leksyki i superlatywów: *небывалый, несокрушимый, победоносный*, a także patetycznych wyrażeń: *из мрака и крови поднялся гигант русской революции, со знаменем Ленина всемирная партия победит, ... Сталин – учитель, вождь, отец.*
- aktywizacja użycia sloganów – specjalnie skonstruowanych związków wyrazowych, będących dla władzy mocnym narzędziem wpływu ideologicznego na odbiorców: *Вся власть Советам! Да здравствует союз рабочих и крестьян! Все лучшие детям! Ленин жил, Ленин жив, Ленин будет жить!*
- wykorzystanie sztanc językowych – szablonowych i stereotypowych wyrażeń, używanych mechanicznie w typowych wypowiedziach, co czyniło radziecką nowomowę językiem automatycznym: *международная буржуазия, пролетарская борьба коммунизма с буржуазным миром, перейти от обороны к наступлению, смычка города с деревней, рабочего с крестьянином, беречь и укреплять общественную социалистическую собственность.*
- używanie leksyki oceniającej, które polegało na zróżnicowanej ocenie desygnatu w zależności od przynależności do grupy „swoich” bądź „obcych”: *величественное здание социализма, здоровые революционные элементы, замечательные руководители, враги человечества ... злобно точат меч, фашистские поджигатели.*
- skłonność do tworzenia neologizmów i okazjonalizmów – zwrotów ukształtowanych w celu określenia nowych realiów. W dużej mierze związane one były z koniecznością nazywania pojawiających się w państwie nieznanych dotąd zjawisk społecznych i ekonomicznych. Radziecka rzeczywistość przyczyniła się do wytworzenia takich

innovacyjnych nazw jak: *большевики-боевики, новая экономическая политика, „окультурить”, коммунар, социалистическое соревнование.*

- występowanie abrewiacji jako sposobu formowania nowych wyrazów z założenia miało na celu uprościć i przyspieszyć przekazywanie informacji, lecz w konsekwencji doprowadziło do wielu utrudnień w zrozumieniu nowomowy. Język epoki radzieckiej, szczególnie w początkowym okresie swojego rozwoju, charakteryzował się wzmożoną aktywnością w obrębie tworzenia abrewiatur: *МОНО и МОСО, Замрайком РКП, ВЦИК, общества ДВФ и Доброхима, Осоавиахим, ВЦСПС.*

Analiza materiału umożliwiła również wskazanie cech charakterystycznych radzieckiej nowomowy, które nie były odzwierciedlone w koncepcji Orwella. Wśród tych różnic należy wymienić:

- ideologicznie zabarwione nazwy własne, będące nieodzownym elementem zwłaszcza początkowego stadium budowy radzieckiego socjalizmu. Materiał egzemplifikujący ujawnił zmiany w onomastykonie przede wszystkim toponimów: *Петроград → Ленинград, Екатеринодар → Краснодар, Екатеринбург → Свердловск, Царицын → Сталинград → Волгоград, Черное → Растяпино → Дзержинск.*
- używanie „ironicznego cudzysłowu” miało na celu podkreślenie oceniającego nacechowania, a dokładniej, nadanie negatywnych konotacji: *„польская демократия”, „демократически-нацифистская” эра, мир капиталистической „цивилизации”, „развитие демократии”; капитализм якобы стал „организованным”, „упорядоченным”.*

Zauważyć należy, że odmiana sowieckiego języka władzy (jak również i inne warianty państwowe nowomowy) nie dążyła do uproszczenia zasad gramatyki, co w koncepcji orwellowskiego newspeak'a stanowiło integralny element struktury tego języka.

Badany materiał egzemplifikacyjny wykazał podobieństwo najważniejszych cech newspeak'a i radzieckiej nowomowy. Jest to jednym z oczywistych świadectw wspólnego charakteru wszystkich języków totalitarnych. Realnie istniejąca odmiana nowomowy uwidoczniała jednak, że jest ona o wiele bardziej różnorodna i dynamiczna, niż język stworzony w teorii przez Orwella. Jednakże właśnie newspeak, jak żaden inny język, pozostaje ponadczasową przestrożą przed tym, do czego może prowadzić ingerencja w środki masowego przekazu i próba wychowania społeczeństwa w duchu panującej doktryny politycznej.